

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

ФЕДОРЕНКО Ігор Васильович

УДК 378.016:376:004(043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ДЕФЕКТОЛОГІВ ДО
ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРОЦЕСІ КОРЕКЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

13.00.03 – корекційна педагогіка

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
Синьов Віктор Миколайович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
директор Інституту корекційної
педагогіки та психології

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Сиротюк Володимир Дмитрович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
завідувач кафедри теорії та методики
навчання фізики і астрономії;

кандидат педагогічних наук
Савченко Олександр Олексійович,
Центр слухової реабілітації «Аврора»,
завідувач відділу розвитку слуху та мовлення
і спеціальних засобів навчання

Захист відбудеться «27» квітня 2011 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.14 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий «24» березня 2011 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л.П.Сущенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні за останні роки, бурхливе зростання обсягу інформації, ряд прийнятих державою документів („Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2006–2015 рр.”, Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті й науці на 2006-2010 рр.» та ін.) докорінно змінили вимоги до сучасної освітньої системи. Одним із основних напрямів реформування освіти є впровадження в навчально-виховний процес сучасних педагогічних і науково-методичних досягнень, а одним із основних шляхів удосконалення освітнього процесу є широке застосування новітніх інформаційних технологій навчання.

Різноманітні аспекти впровадження новітніх комп'ютерних технологій в навчальний процес привертали увагу багатьох дослідників у галузі загальної педагогіки та психології (В.Г.Болтянський, В.П.Беспалько, Р.Вільямс, С.О.Гунько, Є.В.Данильчук, М.І.Жалдак, Л.Л.Макаренко, К.Маклін, Ю.І.Машбиць, В.М.Монахов, Н.В.Морзе, С.Пейперт, Ю.С.Рамський, Н.Ф.Тализіна, С.М.Яшанов та ін.), зокрема, вони підкреслювали важливість забезпечення готовності педагогів до відповідної роботи.

Проблема удосконалення професійної підготовки вчителя є актуальною і для сучасної корекційної освіти. Її вивчали у різних аспектах українські вчені І.П.Колесник, М.З.Кот, С.П.Миронова, Л.М.Руденко, В.М.Синьов, В.Д.Сиротюк, Л.І.Фомічова, М.К.Шеремет та ін.).

Проте питання щодо підготовки вчителів-дефектологів до роботи з комп'ютерними технологіями розроблене недостатньо, хоча є окремі дослідження, в яких розглядаються елементи комп'ютерної підготовки майбутніх дефектологів до роботи у спеціальній школі (О.Л.Гончарова, О.М.Легкий, О.Б.Качуровська, Л.В.Ковригіна, О.І.Кукушкіна, Т.К.Королевська, О.О.Савченко, В.Д.Сиротюк та ін.).

Комп'ютерна компетентність спеціалістів в галузі дефектології дає можливість глибше усвідомлювати сутність та структуру дефекту, необхідність і засоби його диференціальної діагностики, визначати й вирішувати проблеми корекції та компенсації дефекту в освітньому процесі за допомогою комп'ютерних технологій, розробляти індивідуальні програми реабілітації інвалідів, прогнозувати якість їх життя та ін.

Використання в навчальному процесі новітніх комп'ютерних технологій корекційного навчання передбачає розробку відповідного науково-методичного забезпечення, ефективне застосування інструментальних засобів і систем комп'ютерного навчання, а також системну інтеграцію НІТ (новітніх інформаційних технологій) у навчальний процес та організаційні структури уроку. Але, теоретичний аналіз педагогічної та дефектологічної літератури вказує на відсутність розробок щодо визначення впливу системи комп'ютерних знань на підготовку майбутнього вчителя-дефектолога до корекційної роботи, на невизначеність її стану в практичній діяльності відповідних факультетів та

інститутів. Відсутні дослідження змісту, структури та обґрунтування основних компонентів підготовки дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій як складової освітньо-професійних програм. Не розроблено критерії і показники ефективності засвоєння студентами-дефектологами системи комп'ютерних знань. Не визначено базові принципи вивчення комп'ютерних дисциплін у вищій корекційній освіті, відсутня інтегративність навчальних програм, що знижує рівень комп'ютерної компетентності майбутнього спеціаліста. Вихід вищої дефектологічної освіти за традиційні межі спеціальних шкіл і необхідність в сучасних умовах готувати фахівців для медико-психолого-педагогічних центрів, реабілітаційних установ, закладів інтегрованого та інклюзивного навчання поглиблює й урізноманітнює зміст комп'ютерної підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей освітнього напрямку «Корекційна освіта».

З огляду на це гостро постає питання щодо якісного формування готовності майбутнього дефектолога до роботи з дітьми, які мають психофізичні порушення та потребують їх корекції.

Отже, актуальність дослідження умов формування готовності майбутнього вчителя-дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій в спеціальних закладах для дітей з порушеннями психофізичного розвитку, відсутність наукових розробок концептуальних і змістовно-технологічних основ його підготовки у вищому навчальному закладі обумовили вибір теми дослідження **«Підготовка майбутніх учителів-дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукової роботи кафедри тифлопедагогіки Інституту корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету (НПУ) імені М. П. Драгоманова «Зміст освіти, форми і засоби фахової підготовки вчителів». Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 24.12.2009 р.) та узгоджена на Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 27.04.2010 р.).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити систему підготовки майбутнього вчителя-дефектолога до використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**.

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми дослідження у загальній та спеціальній педагогічній літературі.

2. Розробити структуру, визначити критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності вчителя-дефектолога до використання сучасних комп'ютерних технологій.

3. Розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити систему підготовки фахівців до використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього вчителя-дефектолога в умовах інформаційного суспільства.

Предмет дослідження – система підготовки майбутнього вчителя-дефектолога до роботи з новітніми комп'ютерними технологіями у процесі корекційного навчання.

Для розв'язання поставлених завдань використовувались такі **методи дослідження**:

- *теоретичні*: вивчення, аналіз й узагальнення філософських, психолого-педагогічних, спеціальних джерел вітчизняних і зарубіжних авторів із проблеми дослідження для виявлення стану та розробленості досліджуваної проблеми;

- *емпіричні*: анкетування, тестування, спостереження, опитування, бесіди зі студентами, дефектологами-практиками для виявлення особливостей діяльності вчителя-дефектолога у процесі корекційного навчання; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) для з'ясування умов та засобів формування професійної готовності майбутніх фахівців до роботи з новітніми комп'ютерними технологіями у процесі корекційного навчання та перевірки їх ефективності;

- *математичної статистики* – для опрацювання експериментальних даних і встановлення кількісних залежностей між явищами і процесами, що досліджувались.

Методологічна та теоретична основа дослідження ґрунтується на: теоретико-методологічних положеннях філософії сучасної освіти (В. І. Андреев, В. П. Андрущенко, С. У. Гончаренко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень), на концепціях про особливості праці вчителя та професійної підготовки педагога (А. М. Алексюк, Вол. І. Бондар, С. С. Вітвицька, О. А. Дубасенюк, О. Д. Дубогай, М. І. Дьяченко, В. В. Іванова, Л. О. Кандибович, Л. В. Кондрашова, Н. В. Кузьміна, А. Ф. Ліненко, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, О. Г. Мороз, О. М. Пехота, А. А. Реан, В. А. Семиченко, С. О. Сисоєва, В. О. Сластьонін, Л. Ф. Спірін, А. В. Хуторський та ін.), зокрема корекційного педагога та реабілітолога (Віт.І.Бондар, С. Д. Забрамна, І. П. Колесник, М. З. Кот, М. М. Малофеев, С. П. Миронова, Н. М. Назарова, Л. К. Одинченко, Ю. В. Пінчук, Л. М. Руденко, В. М. Синьов, Є. П. Синьова, Л. П. Сущенко, Л. І. Фомічова, С. М. Шаховська, А.Г.Шевцов, М. К. Шеремет та ін.), дослідженнях з проблем інформатизації освіти та формування у вчителів відповідної компетентності (В.Ю.Биков, І.Є.Булах, Р.С.Гуревич, Ю.О.Дорошенко, М.І.Жалдак, Г.Кедрович, В.І.Ключко, Н.В.Морзе, Ю.С.Рамський).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що *вперше*:

- створена цілісна науково обґрунтована система становлення і розвитку комп'ютерно-інформаційних знань та умінь студентів-дефектологів;

- з'ясовано сутність поняття «готовність учителя-дефектолога до

використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання»;

– розроблено показники, критерії та рівні визначення готовності вчителя-дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у майбутній професійній діяльності;

– обґрунтовано рівневу систему підготовки майбутніх дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання;

подальшого розвитку набули зміст, методи та форми підготовки майбутнього вчителя-дефектолога.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробленні та впровадженні навчальної та робочих програм з дисципліни «Інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання» для професійної підготовки з комп'ютерних технологій майбутніх учителів-дефектологів напряму «Корекційна освіта (тифлопедагогіка)», яка має реалізуватися в умовах кредитно-модульної системи організації навчально-виховного процесу.

Авторські навчально-методичні матеріали можуть бути використані у вищих навчальних закладах України педагогічного профілю в процесі підготовки майбутніх фахівців до роботи в умовах інклюзивної освіти

Розроблена програма спецсемінару «Методика використання комп'ютерних технологій в навчально-корекційному процесі спеціальної школи» та вдосконалена програма педагогічної практики дозволять сформуванню у майбутнього вчителя-дефектолога теоретико-практичну готовність до використання комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання.

Матеріали дослідження можуть бути використані в процесі професійної перепідготовки та підвищенні кваліфікації учителів, вихователів, психологів спеціальних закладів для осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Результати дослідження **впроваджено** в практику навчально-виховної діяльності Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П.Драгоманова (довідка № 220/10 від 09.12.10 р.).

Особистий внесок автора у праці, опублікованій у співавторстві [9] полягає у розробці структури лабораторних занять.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційного дослідження було представлено: на міжнародних науково-практичних конференціях «Тенденції розвитку корекційної освіти в Україні» (Київ, 2008), «Сучасні тенденції розвитку корекційної освіти» (Кам'янець-Подільський, 2008), «Стан та перспективи розвитку корекційної освіти» (Кам'янець-Подільський, 2009), «Внесок наукових шкіл НПУ імені М.П.Драгоманова у розвиток світової та вітчизняної дефектології» (Київ, 2010); всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах «Теорія і практика тифлопедагогіки: взаємозв'язки та взаємозбагачення» (Київ, 2008), «Науково-методичні засади розробки програмного забезпечення для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів» (Київ, 2008), «Науково-методичні засади інтеграції дітей з порушеннями зору в соціум у процесі їх

комплексної реабілітації» (Теребовля, 2010); Другому з'їзді тифлопедагогів України «Удосконалення професійної майстерності тифлопедагогів у процесі здійснення комплексної реабілітації дітей з порушеннями зору» (Київ, 2009). Проміжні та кінцеві результати дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри тифлопедагогіки Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова.

Публікації. Результати проведеного дослідження відображено в десяти авторських публікаціях, із них: статей у фахових збірниках наукових праць – 7; методичний посібник – 1 (у співавторстві), навчальна програма - 1.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (271 найменування, з них 16 - іноземною мовою). Загальний обсяг дисертації становить 194 сторінки. Основний зміст роботи викладено на 168 сторінках. Рукопис містить 11 таблиць, 9 рисунків, 1 формулу.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** висвітлено актуальність дослідження і стан розробленості проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методологічні та теоретичні засади дослідження, охарактеризовано його методи, розкрито наукову новизну та практичне значення, подано відомості про апробацію та впровадження у навчальний процес одержаних результатів дослідження.

У першому розділі дисертації «**Теоретико-методологічні засади дослідження**» проаналізовано стан розробленості досліджуваної проблеми у загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі; з'ясовано сутність понять «готовність до педагогічної діяльності», «комп'ютерна компетентність».

Теоретичний аналіз літературних джерел засвідчив, що проблема підготовки вчителів-дефектологів є складною і багатовимірною. У психолого-педагогічній літературі не існує єдиного загальноприйнятого тлумачення цього явища.

Установлено, що проблему готовності до різних видів педагогічної діяльності досліджували такі вчені як О.О.Абдулліна, Б.Г.Ананьєв, К.М.Дурай-Новакова, А.Ф.Ліненко, О.Г.Мороз, Л.В.Нікітенкова, Р.М.Пенькова, Ю.Г.Резнікова, В.О.Сластьонін, Т.М.Храмова, В.І.Щербина та ін. Вони розуміють зазначену готовність як загальну культуру і сукупність набутих якостей у процесі спеціальної підготовки під впливом педагогічної освіти; як складне утворення, що є важливою ознакою професіоналізму вчителя; наявність стосунків і якостей особистості, які забезпечать можливість майбутньому педагогу усвідомлено та компетентно здійснювати професійну діяльність; як рису особистості, що характеризує її вибірково прогнозу активність на стадії підготовки та залучення до діяльності.

Питання удосконалення професійної підготовки вчителя є актуальним і для сучасної корекційної освіти. Цим питанням займалися чимало вчених – дефектологів (Віт.І.Бондар, І.Г.Єременко, Н.Ф.Засенко, І.П.Колесник, М.З.Кот, С.П.Миронова, Н.М.Назарова, Л.К. Одинченко, Ю.В.Пінчук, Л.М.Руденко,

В.М.Синьов, Л.І.Фомічова, О.Д.Чекурда, С.Н.Шаховська, А.Г.Шевцов, М.К.Шеремет, Л.М.Шипіцина, Д.І.Шульженко та ін.). І хоча дослідження в сучасній корекційній педагогіці здійснюються в різних напрямках, вони не вичерпують усіх актуальних питань щодо формування готовності майбутніх учителів-дефектологів до роботи з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку.

Особливості підготовки майбутнього дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у корекційному навчанні висвітлено у спеціальній літературі недостатньо. Відповідних публікацій небагато, серед них праці О.Л.Гончарової, О.Б.Качуровської, О.І.Кукушкіної, О.М.Легкого, Т.К.Королевської, О.О.Савченка, В.Д.Сиротюка та ін., які в основному торкаються окремих аспектів специфіки діяльності спеціаліста, а не процесу його підготовки.

Аналіз загальної психолого-педагогічної літератури показав, що різноманітні аспекти впровадження новітніх комп'ютерних технологій в навчальний процес привертали увагу багатьох дослідників. Дидактичні і методичні проблеми інформатизації навчального процесу вивчали В.Г.Болтянський, В.П.Беспалько, М.І.Жалдак, В.М.Монахов, В.Г.Розумовський та ін., психолого-педагогічні аспекти використання новітніх комп'ютерних технологій - Ю.І.Машбиць, В.П.Зінченко, Н.Ф.Тализіна та ін., досвід та перспективи використання комп'ютерів в зарубіжній школі - Вільямс, К.Маклін, С.Пейперт та ін.

Аналіз педагогічної та дефектологічної літератури, а також існуючої практики, вказує на вихід вищої дефектологічної освіти за традиційні межі спеціальних шкіл і необхідність в сучасних умовах готувати фахівців для медико-психолого-педагогічних центрів (І.М.Родименко), реабілітаційних установ (Л.О.Прядко, А.Г.Шевцов), закладів інтегрованого навчання (В.І.Бондар, В.В.Засенко, А.А.Колупаєва) та поглиблює значення й зміст комп'ютерної підготовки, зумовлює безперервність у професійному становленні дефектолога.

Традиційний процес освіти, який має місце при засвоєнні комп'ютерних знань студентами дефектологічних спеціальностей, не дає можливості перетворюватися знанням і вмінням у цілісну систему. Виключити такий фрагментарний підхід можливо лише за умов створення цілісної науково обґрунтованої системи становлення і розвитку комп'ютерно-інформаційних знань у майбутніх спеціалістів в галузі корекційної освіти.

Теоретичний аналіз проблеми дозволив встановити, що умовами формування професійної готовності дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у корекційному навчанні є: розвиток у студентів професійно й особистісно значущих цілей і мотивів, пов'язаних з роботою в спеціальному закладі; взаємозв'язок теоретичної та практичної підготовки до роботи з дітьми, які мають психофізичні вади; використання в навчально-виховному процесі ВНЗ контекстного навчання та акмеологічного супроводу студентів під час практики.

У науковій літературі існують різні тлумачення поняття „комп'ютерна підготовка”, яке є обов'язковою складовою освітнього процесу і передбачає підготовку фахівців, здатних ефективно використовувати комп'ютерні засоби й новітні інформаційні технології для вирішення практичних завдань (О.А.Козлов). З іншого боку, відомо, що комп'ютерна підготовка студентів – це комплекс форм і методів роботи, які дають їм змогу самостійно здобувати знання. З метою розмежування змісту цього поняття для різних напрямів освітньої діяльності студентів у нашому дослідженні введено поняття „підготовка майбутніх вчителів-дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій корекційної освіти” як обов'язкова складова вищої корекційної освіти, зміст якої становлять дисципліни інформаційно-комп'ютерного циклу, кожна з яких є органічною частиною системи формування у майбутніх учителів-дефектологів готовності до професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності у сфері дефектології.

Отже, готовність до використання новітніх комп'ютерних технологій ми розглядаємо як здатність майбутнього вчителя-дефектолога до ефективної освітньої та корекційної діяльності на основі застосування у власному освітньому процесі та у роботі з дітьми сучасної комп'ютерної техніки та відповідних методик.

Таким чином, аналіз теоретичних джерел висвітлив проблеми професійної підготовки з інформаційно-комп'ютерних технологій майбутніх учителів-дефектологів у вищих навчальних закладах, які ще недостатньо досліджені у теоретичному та методичному аспектах. Зокрема поза увагою дослідників лишилися такі важливі питання як розробка й обґрунтування концептуальних положень, моделей та критеріїв ефективності такої підготовки, її змісту та організаційно-методичних умов реалізації в контексті формування у студентів готовності до професійної освітньої та корекційно-реабілітаційної діяльності.

У другому розділі „**Експериментальне дослідження стану готовності учителів-дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій у професійній діяльності**” обґрунтовано методика дослідження, подано її змістове наповнення та результати дослідження щодо сформованості у студентів-дефектологів знань та вмінь застосування комп'ютерів у навчально-корекційному процесі, визначено компоненти, критерії та показники рівнів професійної готовності, проаналізовано результати констатувального етапу дослідження.

Інформаційно-комп'ютерна компетентність діяльності корекційного педагога – це сукупний результат достатньо складного й довготривалого процесу професійно-педагогічної підготовки. На нашу думку, готовність майбутнього дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у корекційному навчанні – це стійке особистісне утворення, яке поєднує комплекс особистісних якостей і фахових знань, умінь і навичок, є важливою передумовою успішної освітньо-корекційної діяльності та реалізації творчого потенціалу особистості.

З метою визначення стану комп'ютерно-інформаційних знань вже працюючих за спеціальністю вчителів-дефектологів нами було проведене анкетування, в якому взяли участь 99 вчителів спеціалізованих навчальних закладів різних регіонів України з різним стажем роботи. Анкета містила питання з трьох блоків: базові знання з новітніх комп'ютерних технологій, сформованість умінь використовувати їх на практиці, самооцінка рівня відповідних знань, умінь та навичок.

За стажем роботи респондентів було розподілено таким чином: до 5 років педагогічного стажу – близько 41% від всіх опитуваних, від 5 до 15 років – близько 25%, від 15 – 34%. Отже, в анкетуванні більшість становили молоді вчителі.

Аналіз даних анкетування показав, що вчителі-дефектологи, які брали участь в експерименті, працюють з комп'ютером недостатньо. Наприклад, серед опитуваних зі стажем до 5 років 38% учителів використовують комп'ютер у навчальному процесі та в процесі підготовки до уроків, зі стажем від 5 до 15 років - лише 14% опитуваних, ще менше (9% вчителів) зі стажем роботи більше 15 років. Аналіз відповідей респондентів допоміг встановити, які труднощі виникають у вчителів-дефектологів при застосуванні комп'ютерів під час викладання тем з різних навчальних дисциплін. Одна з них – нестача самої техніки. Так вважають 33% респондентів. На думку 64% – це низький рівень адаптованості до вимог спеціальної школи існуючих комп'ютерних методик. 3% респондентів не змогли дати відповіді. Ми вважаємо, що однією з причин такого стану є недостатня вузівська підготовка майбутніх учителів-дефектологів з певних дисциплін, що стосуються формування знань та вмінь з сучасних комп'ютерних технологій.

Для вивчення процесу підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності у ВНЗ в структурі готовності дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у корекційному навчанні в дослідженні визначено наступні компоненти: мотиваційний, операційно-пізнавальний та спеціально-технологічний. Виокремлення зазначених компонентів професійної готовності має умовний характер, оскільки вони взаємопов'язані та взаємообумовлені. Виключення зі структури готовності будь-якого з компонентів або зниження їх сформованості призводить до недостатньої результативності діяльності вчителя-дефектолога.

Мотиваційний компонент характеризується системою показників, серед яких домінуючими у студентів мають стати мотиваційні чинники неперервного учіння з комп'ютерних технологій. *Операційно-пізнавальний компонент* включає знання та уявлення про особливості застосування комп'ютерних технологій, володіння способами і прийомами їх застосування. *Спеціально-технологічний компонент* відображає сформованість у майбутніх учителів-дефектологів практичної готовності до професійної інформаційно-комп'ютерної діяльності, з урахуванням специфіки корекційного навчання конкретних категорій дітей з дизонтогенезом.

З метою визначення стану готовності майбутніх учителів-дефектологів до

використання новітніх комп'ютерних технологій у професійній діяльності, відповідно до визначених нами компонентів цієї готовності, здійснено діагностичний зріз рівнів її сформованості, який проводився на базі Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова і факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка зі студентами, які навчаються за напрямом «Корекційна освіта (за нозологіями)». Констатувальним експериментом було охоплено 234 майбутніх вчителів-дефектологів 3-го та 5-го курсів.

У процесі дослідження визначено та обґрунтовано критерії ефективності підготовки з комп'ютерних технологій майбутніх вчителів-дефектологів, які характеризують рівень їх мотивації до неперервного учіння з інформаційних технологій (*критерій мотивації*), рівень одержаних професійно спрямованих знань, умінь та навичок з комп'ютерних технологій (*критерії операційно-пізнавальні*), рівень сформованих комунікативних, творчих і аналітичних умінь щодо застосування інформаційно-комп'ютерних технологій у корекційній дефектологічній діяльності (*критерії спеціально-технологічні*).

Критерій мотивації до неперервного учіння з інформаційних технологій оцінюється такими мотиваційними чинниками: бажанням виконувати професійну інформаційно-комп'ютерну діяльність; інформаційними потребами щодо постійного пошуку інформації в мережі Інтернет та ділового спілкування з використанням мережних засобів зв'язку; прагненням до лідерства у використанні в професійній діяльності новітніх технічних і програмних засобів; потребою в постійному самонавчанні, саморозвитку та самовдосконаленні у сфері інформаційних технологій.

Операційно-пізнавальний критерій ефективності професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх дефектологів оцінюється змістовими та операційними показниками. До змістових показників віднесено: повноту і ґрунтовність, усвідомленість, узагальненість викладу знань з інформаційних технологій; термінологічну коректність; розуміння сфер застосування знань з інформаційних технологій на практиці. До операційних показників віднесено правильність та самостійність виконання професійно спрямованих завдань репродуктивних, логічних, продуктивних та аналітичних рівнів складності, якість їх оформлення в електронному вигляді та швидкість їх виконання.

Спеціально-технологічний критерій ефективності професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх учителів-дефектологів оцінюється показниками професійної інформаційно-комп'ютерної комунікативної, творчої та аналітичної діяльності.

Аналіз рівня підготовки студентів, відповідно до зазначених вище критеріїв, дозволив зафіксувати, що для студентів з *високим рівнем* комп'ютерної готовності характерне стійке позитивне ставлення до застосування новітніх комп'ютерних технологій у майбутній професійній діяльності, вони розуміють цінність комп'ютерної техніки для організації навчально-корекційного процесу; знають методики використання

комп'ютерних технічних засобів у навчанні дітей з особливостями психофізичного розвитку; вміють самостійно працювати з діагностичними програмами та засобами корекційного напрямку, програмами для перевірки і контролю знань та використовувати автоматизовані системи навчання; проявляють самостійність у засвоєнні та застосуванні інформаційно-комп'ютерних знань і вмінь при складанні корекційно-реабілітаційних програм для роботи з аномальними дітьми..

Студенти з *достатнім рівнем* комп'ютерної готовності глибоко переконані у необхідності застосування новітніх комп'ютерних технологій під час навчально-виховного процесу в спеціальних школах, мають достатню методичну підготовку, але зустрічають певні труднощі в практичному використанні знань та вмінь; для них характерна репродуктивна діяльність, у ході якої вони частково використовують комп'ютерні технічні засоби в навчанні дітей з особливостями психофізичного розвитку, а вміння працювати з діагностичними програмами та засобами корекційного напрямку, програмами для перевірки і контролю знань та використовувати автоматизовані системи навчання реалізується з частковою допомогою викладача.

Респонденти з *задовільним рівнем* комп'ютерної готовності характеризуються відсутністю бажання, прагнення та невмінням використовувати комп'ютерні технічні засоби в навчанні дітей з особливостями психофізичного розвитку, невмінням працювати без сторонньої допомоги з діагностичними програмами, засобами корекційного напрямку, програмами для перевірки і контролю знань та використовувати автоматизовані системи навчання, хоча володіють необхідним мінімумом знань.

До *незадовільного рівня* ми віднесли респондентів, яким важко було відповісти на запитання в процесі вивчення компонентів їх готовності до використання НІТ в майбутній професійній діяльності з різних причин (нерозуміння термінології, питання, неспроможність визначити свої знання та вміння тощо).

Умовою формування готовності студентів-дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання є відповідне *організаційно-методичне забезпечення* процесу підготовки у вищому навчальному закладі майбутнього вчителя-дефектолога до професійної освітньої та корекційно-реабілітаційної діяльності.

Організаційно-методичні умови вивчалися методом аналізу навчально-методичної документації підготовки дефектологів. Вивчення та аналіз документації показали, що у змісті існуючої підготовки вчителів-дефектологів не було курсу, який міг би забезпечити високий рівень комп'ютерної готовності до професійної діяльності, не було навчальних посібників з новітніх комп'ютерних технологій, призначених для напряму «Корекційна освіта (за нозологіями)»

Аналізуючи отримані експериментальні дані, ми встановили, що критеріям високого рівня готовності до використання новітніх комп'ютерних технологій у майбутній професійній діяльності відповідають 32,36% респондентів 3-го курсу та 36,55% 5-го курсу. Критерії достатнього рівня

готовності засвідчило 36,39% студентів-третьокурсників та 34,86% п'ятикурсників. Задовільному критерію рівня підготовки відповідає близько 23% опитаних студентів обох курсів, а незадовільному – відповідно 7,94% та 5,21% респондентів.

За даними дослідження, у респондентів як 3-го, так і 5-го курсів найкраще сформований мотиваційний компонент (на високому рівні знаходиться відповідно 46,68% і 51,21% студентів) порівняно з операційно-пізнавальним (відповідно 24,42% і 30,19% студентів) та спеціально-технологічним (відповідно 25,98% і 27,95%), що свідчить про виражену професійну спрямованість майбутніх учителів-дефектологів. Найгірше сформованим у студентів виявився спеціально-технологічний компонент готовності до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання (на задовільному та незадовільному рівнях знаходиться відповідно 33,69% та 37,27% досліджуваних). Це, насамперед, пояснюється відсутністю науково-методологічної бази підготовки студентів-дефектологів до використання комп'ютерних технологій у корекційній роботі в спеціальній школі, усталеного досвіду роботи та методичних матеріалів, до яких би студенти могли звернутися.

Порівняння даних, отриманих у результаті проведення дослідження серед студентів 3-го та 5-го курсів показало, що значної розбіжності у показниках кількості респондентів на кожному з визначених рівнів немає. Цей факт підтвердив наше припущення, що студенти не в змозі самостійно удосконалювати свої знання та вміння стосовно застосування новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання.

Такі показники свідчать про необхідність цілеспрямованої підготовки майбутнього вчителя-дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у професійній діяльності.

Таким чином, на етапі констатувального експерименту виявлено суперечності між сучасними потребами дефектологічної практики у використанні комп'ютерної техніки та недостатністю комп'ютерної освіти вчителів-дефектологів у кількісному, рівневому та структурно-компонентному відношеннях.

У третьому розділі **«Система професійної підготовки з комп'ютерно-інформаційних технологій майбутніх учителів-дефектологів у вищих навчальних закладах»** розкрито методику та зміст експериментальної роботи з підготовки майбутнього вчителя-дефектолога до використання комп'ютерних технологій у корекційному навчанні, висвітлено апробацію запропонованої системи з метою перевірки її ефективності, доведено достовірність результатів педагогічного експерименту.

Формувальний експеримент здійснювався за участі 84 студентів денної форми навчання Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П.Драгоманова, які вчилися за напрямом «Корекційна освіта (тифлопедагогіка)».

Враховуючи необхідність структурування професійної підготовки, нами

була розроблена рівнева система комп'ютерної підготовки фахівців-дефектологів. Послідовність і безперервність комп'ютерної підготовки в аспекті професійної підготовки вчителя-дефектолога мала такі рівні:

- рівень базової комп'ютерної підготовки – перший вузівський, який передбачає вивчення технічних та комп'ютерних засобів навчання, що використовуються в спеціальних школах, студентами-дефектологами першого курсу;

- рівень загально-спеціальної комп'ютерної підготовки - другий вузівський, який передбачає вивчення студентами II курсу новітніх комп'ютерних технологій;

- рівень спеціальної комп'ютерної підготовки - третій вузівський, який охоплює вузькоспеціалізовану комп'ютерну підготовку студентів-дефектологів IV - V курсів;

- рівень практичної підготовки – четвертий вузівський (V курс), який передбачає поглиблення індивідуальної комп'ютерної грамотності під час проходження педагогічної практики в спеціальних освітніх закладах для дітей з порушеннями психофізичного розвитку;

- рівень професійного удосконалення – післявузівська перепідготовка та підвищення кваліфікації, яка передбачає поглиблення індивідуальної професійної технологічної майстерності вчителів-дефектологів.

На основі здійсненого структурного аналізу комп'ютерної підготовки нами були виявлені взаємопов'язані та взаємозумовлені реальний зміст, методичне забезпечення, методи, засоби та форми підготовки студентів-дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання, уточнювалася її корекційно-реабілітаційна спрямованість. Така підготовка є цілісною системою, провідними принципами якої виступають особистісно орієнтований та діяльнісний підходи, комплексне використання традиційних і комп'ютерно орієнтованих методів, засобів та форм навчання.

У навчальні плани напряму «Корекційна освіта (за нозологіями)» нами було введено дисципліну «Інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання». Передбачалося, що вивчення студентами цієї дисципліни дозволить їм усвідомити цінність інформації для розвитку суспільства та саморозвитку особистості, сформувані потреби та навички ефективного використання різних інформаційних ресурсів, сприятиме формуванню в них інформаційно-бібліографічної культури та компетентності щодо використання глобальної інформаційної мережі Інтернет та ін. Вивчення цього курсу мало сприяти посиленню мотивації до роботи з науковою і навчальною інформацією, розвитку навичок інтегрування різнопредметної інформації, вміння структурувати знайдену і створювати власну інформацію та презентувати її в доступній формі для використання в майбутній навчально-корекційній діяльності.

На наступному етапі було розроблено зміст (навчальну та робочу програми) та методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів-

дефектологів до використання комп'ютерних технологій у корекційному навчанні. Відповідно до робочої програми були підготовлені в електронному вигляді матеріали лекцій, методичні розробки для проведення практичних та лабораторних занять, підготовчі матеріали курсових та дипломних робіт, тематика рефератів, матеріали для самостійного опрацювання, засоби тестового проміжного та підсумкового контролю набутих знань (контролююча програма, за допомогою якої в умовах обмеженого часу можна проводити швидку діагностику знань та аналізувати одержаний масив оцінок з метою формування об'єктивного зрізу якості знань засвоюваного матеріалу). У процесі розгляду моделей подання та засвоєння навчального матеріалу до складу електронного посібника включалися демонстраційні програми, що ілюструють виконання найпоширеніших дій при засвоєнні конкретного навчального матеріалу.

Професійна підготовка з інформаційно-комп'ютерних технологій майбутніх учителів-дефектологів будувалася на основі комплексного підходу до проектування змісту і використання методів, засобів і форм навчання та індивідуального підходу, який забезпечує не тільки всебічний розвиток майбутніх учителів-дефектологів у сфері інформаційних технологій корекційної педагогіки, а й поетапне формування їх готовності до професійної корекційно-реабілітаційної діяльності відповідно до можливостей, здібностей та навчальних досягнень кожного. При цьому важливим чинником проектування процесу професійної підготовки з інформаційно-комп'ютерних технологій майбутніх учителів-дефектологів є комплексне використання традиційних та комп'ютерно орієнтованих засобів навчання за принципом взаємного доповнення.

З метою формування у майбутніх учителів-дефектологів уміння застосовувати знання з новітніх комп'ютерних технологій на уроках з різних предметів (рідної мови, читання, математики, малювання тощо) на кафедрі тифлопедагогіки Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П.Драгоманова нами було проведено навчальний семінар для викладачів, які викладають спеціальні методики навчання в школах для дітей з порушеннями зору, що передбачав ознайомлення їх з можливостями використання новітніх комп'ютерних технологій на уроках зі вказаних предметів. Результатом проведення цього семінару стало введення до відповідних робочих програм модулів «Методика застосування новітніх комп'ютерних технологій на різних етапах уроків з рідної мови» (або читання, або математика тощо).

Для студентів IV курсу в II семестрі був введений спецсемінар «Методика використання комп'ютерних технологій в навчально-корекційному процесі спеціальної школи для дітей з порушеннями зору» з практичними заняттями, що передбачали поглиблення і конкретизацію підготовки майбутніх учителів-дефектологів до використання сучасних комп'ютерних технологій у спеціальній школі на уроках різних типів.

Відповідно до навчального плану студенти V курсу у I семестрі проходять виробничу педагогічну практику в спеціальних школах на посаді вчителя початкових класів. Відповідно до мети дослідження нами було

удосконалено зміст цієї практики, одним із завдань якої стало закріплення і поглиблення умінь використання новітніх комп'ютерних технологій під час проведення різних типів уроків та на кожному з етапів проведення уроку для вирішення конкретних навчально-корекційних питань. Також студенти-практиканти мали вдосконалити свої вміння використовувати спеціальні комп'ютерні технології (призначені для застосування їх дітьми з порушеннями зору) при підготовці до уроків (виготовлення наочності, роздаткових матеріалів тощо), умінь створювати комфортне та безпечне для сліпих та слабозорих комп'ютерне середовище.

За період проходження практики студенти мали провести 4 пробних і 4 контрольних занять з використанням новітніх комп'ютерних технологій. Рівень володіння умінь їх використовувати був одним із критеріїв оцінювання успішності проходження педагогічної практики студентами-тифлопедагогами.

Для перевірки ефективності запропонованої нами системи формування готовності майбутнього вчителя-дефектолога до використання НІТ у професійній діяльності був проведений прикінцевий зріз, спрямований на визначення динаміки змін показників у випускників за мотиваційним, операційно-пізнавальним та спеціально-технологічним компонентами. Він здійснювався за допомогою таких самих критеріїв, методики проведення дослідження, що й на констатувальному етапі.

Результати проведеної експериментально-дослідної роботи виявилися у динаміці змін рівнів сформованості у студентів експериментальної групи готовності до використання новітніх інформаційних технологій у процесі корекційного навчання (рис. 1).

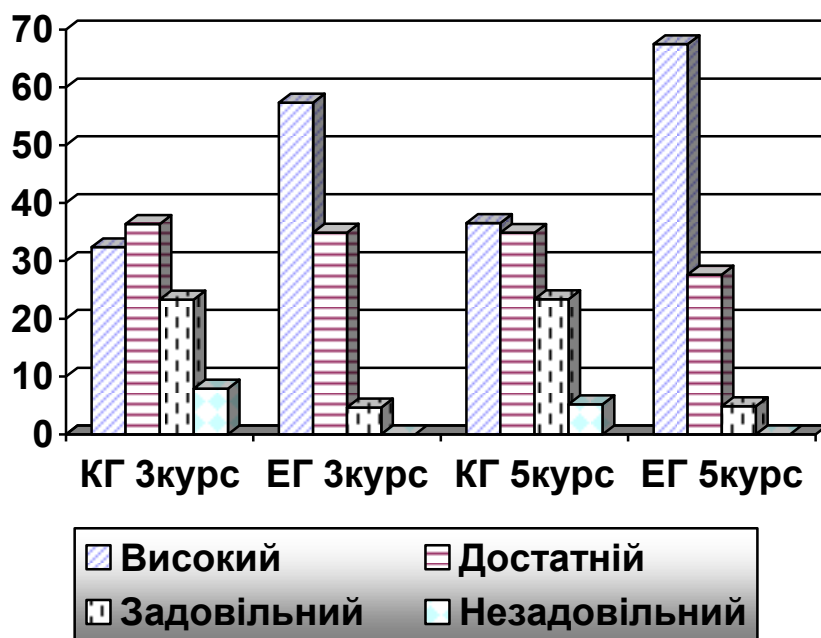

Рис. 1. Динаміка змін рівнів готовності до використання НІТ майбутніх учителів-дефектологів

Наведені дані свідчать про те, що унаслідок проведення дослідно-експериментальної роботи відбулися значні позитивні зміни у рівнях

сформованості компонентів готовності майбутніх учителів-дефектологів до використання сучасних комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання. На прикінцевому етапі кількість студентів 3-го курсу експериментальних груп, які проявили високий рівень готовності, збільшилася з 32,36% (КГ) до 57,37% (ЕГ) (на 5-му курсі відповідно з 36,55% до 67,48%), показники студентів із задовільним рівнем зменшилися з 23,31% (КГ) до 7,75% (ЕГ) серед студентів 3-х курсів, а серед студентів 5-го курсу відповідно з 23,38% до 4,88%). Студентів експериментальних груп як 3-го, так і 5-го курсів, які б знаходилися на незадовільному рівні готовності до використання новітніх комп'ютерних технологій у майбутній професійній діяльності нами виявлено не було.

Аналіз результатів формувального етапу дослідження показав, що запровадження спеціальної системи підготовки майбутнього вчителя-дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання найкраще вплинуло на формування операційно-пізнавального та спеціально-технологічного компонентів вказаної готовності (кількість студентів високого рівня сформованості цих компонентів збільшилася приблизно в 2 – 2,5 рази).

Вірогідність одержаних результатів підтверджується методами математичної статистики. Обчислення критерію Фішера дозволило нам стверджувати, що у студентів 3-го та 5-го курсів експериментальних груп відбулися достовірні позитивні зміни у формуванні компонентів готовності до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання. Так, емпіричне значення критерію Фішера у студентів 3-го курсу (ЕГ), які знаходилися на високому рівні, становило 2,89, а 5-го курсу (ЕГ) - 3,40, що дозволяє відмінність вважати достовірною.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні дістала розвитку проблема підготовки майбутніх учителів-дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій у корекційному навчанні. Проведене дослідження дає підстави для наступних висновків:

1. На основі вивчення літературних джерел виявлено, що зазначена проблема є актуальною і на сьогодні залишається не до кінця з'ясованою. У спеціальній педагогіці більшість досліджень спрямовані на питання підготовки майбутнього вчителя-дефектолога до різноманітних аспектів роботи у спеціальній школі, і лише деякі автори епізодично торкаються окремих моментів комп'ютерної підготовки студентів-дефектологів.

У процесі дослідження було визначено поняття «готовності майбутнього вчителя-дефектолога до використання комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання», як стійке особистісне утворення, що поєднує цілий комплекс особистісних якостей і фахових знань, умінь і навичок та є важливою передумовою ефективної навчально-корекційної діяльності сучасного спеціаліста-дефектолога і реалізації творчого потенціалу особистості.

2. Дослідженням встановлено, що сучасний стан використання новітніх комп'ютерних технологій у спеціальних школах є незадовільним. Аналіз стану використання новітніх інформаційних технологій на практиці працюючими вчителями-дефектологами показав, що лише 20% з них використовують комп'ютер під час проведення уроку та в процесі підготовки до нього, але найчастіше в якості друкарської машинки та з метою виготовлення наочності. Однією з причин такого стану є недостатня вузівська підготовка майбутніх учителів-дефектологів з певних дисциплін, що стосуються формування знань та вмінь з сучасних комп'ютерних технологій.

3. У результаті дослідження з'ясовано компоненти готовності майбутнього вчителя-дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання: мотиваційний, операційно-пізнавальний та спеціально-технологічний. Організаційно-методичне забезпечення процесу підготовки студентів визначено необхідною умовою формування компонентів зазначеної готовності.

До кожного з визначених компонентів професійної готовності вчителя-дефектолога розроблено критерії і показники та на їх основі виділено чотири рівні сформованості професійної готовності – високий, достатній, задовільний та незадовільний. За результатами проведеного констатувального експерименту з'ясовано, що критеріям високого рівня готовності відповідають 32,36%, а достатнього – 36,39% респондентів. Показники за критеріями задовільного рівня готовності показали 23,31% студентів, а незадовільного рівня – 7,94%. Значний відсоток студентів високого та достатнього рівнів (68,75%) забезпечили показники мотиваційного компонента готовності до використання НІТ у корекційній діяльності (78,71%), аналогічні ж показники спеціально-технологічного компонента показали близько 50% студентів. Тобто студенти розуміють значення НІТ для їх майбутньої професійної діяльності (мотиваційний компонент), але не мають відповідних знань та вмінь (операційно-пізнавальний та спеціально-технологічний компоненти).

4. З метою вдосконалення підготовки вчителя-дефектолога до використання комп'ютерних технологій було створено цілісну науково обґрунтовану систему становлення і розвитку комп'ютерно-інформаційних знань у студентів; розроблена рівнева система комп'ютерної підготовки фахівців-дефектологів, яка складається з таких рівнів: базової комп'ютерної підготовки, загально-спеціальної комп'ютерної підготовки, спеціальної комп'ютерної підготовки, практичної підготовки, професійного удосконалення.

5. У дослідженні визначено й обґрунтовано зміст професійної підготовки з інформаційно-комп'ютерних технологій майбутніх учителів-дефектологів, який становить систему дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу, що пов'язані з вивченням багатогранності феномену інформаційних технологій, а також закономірностей та особливостей його прояву в корекційних напрямках професійної діяльності вчителя-дефектолога. У навчальні плани підготовки учителів-дефектологів були введені дисципліни «Інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання», «Методика використання

комп'ютерних технологій в навчально-корекційному процесі спеціальної школи», розроблено їх зміст та методичне забезпечення, удосконалено програму виробничої педагогічної практики, яка передбачала застосування набутих знань та умінь з комп'ютерних технологій під час її проходження. У процесі підготовки майбутніх учителів-дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій були використані традиційні та новітні комп'ютерні засоби й методи викладання зазначених дисциплін.

6. Результати формувального експерименту засвідчили ефективність розробленої системи формування професійної готовності майбутніх учителів-дефектологів до використання комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання. Зокрема встановлено таку динаміку високого рівня сформованості готовності у студентів експериментальної групи: у 57,37% студентів 3-го курсу та у 67,48% студентів 5-го курсу (у контрольній групі – відповідно у 32,36% та у 36,55%). Студентів, які знаходяться на незадовільному рівні нами виявлено не було, хоча у контрольній групі їх відсоток становив відповідно 7,94% та 5,21%. Ефективність запропонованої методики статистично підтверджена.

Проведене дослідження дає можливість на якісно новому рівні вдосконалити підготовку майбутніх учителів-дефектологів до використання комп'ютерних технологій у корекційному навчанні. Водночас його результати не вичерпують усієї повноти висвітлення і не претендують на всебічне розкриття означеної проблеми. Перспективу подальшого розв'язання проблеми вбачаємо у розробці шляхів удосконалення кожного з визначених компонентів готовності до використання комп'ютерних технологій в корекційному навчанні в системі підвищення кваліфікації фахівців, розвитку професійної мотивації під час підготовки майбутніх дефектологів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Федоренко І. В. Актуальність проблеми підготовки майбутніх вчителів-дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій / І. В. Федоренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. «Корекційна педагогіка та психологія»: зб. наук. праць. Випуск 10. - К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. - С. 178-182.
2. Федоренко І. В. Формування інформаційної культури як складової інформатизації професійної діяльності майбутнього вчителя-дефектолога / І. В. Федоренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. «Корекційна педагогіка та психологія»: зб. наук. праць. Випуск 11 – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 219-222.
3. Федоренко І. В. Стан проблеми підготовки майбутніх вчителів-дефектологів до використання нових інформаційних технологій / І. В. Федоренко // зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Соціально-педагогічна». Випуск 8. – Кам'янець-Подільський, 2008. – С. 146-150.

4. Федоренко І. В. Комп'ютерна грамотність як складова підготовки майбутнього дефектолога / І. В. Федоренко // зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Соціально-педагогічна». Випуск 12. - Кам'янець-Подільський, 2009. – С. 128-130.
5. Федоренко І. В. Вивчення стану готовності вчителів-дефектологів до роботи з комп'ютерними технологіями / І. В. Федоренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. «Корекційна педагогіка та психологія» : зб. наук. праць. Випуск 15. -К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. - С. 279-281.
6. Федоренко І. В. Особливості практичної підготовки студентів-дефектологів до використання нових інформаційних технологій у процесі корекційного навчання / І. В. Федоренко // Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки : зб. наук. праць. Випуск 3 (11). -К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. - С. 139-147.
7. Федоренко І. В. Вивчення готовності студентів-дефектологів до використання нових інформаційних технологій в майбутній професійній діяльності / І. В. Федоренко // зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Соціально-педагогічна». Випуск 15. – Кам'янець-Подільський, 2010. – С. 98-101.
8. Федоренко І. В. Особливості розробки нового курсу із споріднених дисциплін як елемента комп'ютерно-інформаційної підготовки студентів-дефектологів / І. В. Федоренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. «Корекційна педагогіка та психологія» : зб. наук. праць. Випуск 16. - К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. - С. 212-214.
9. Федоренко І. В. Сучасні методи цифрової обробки звукової інформації : лабораторний практикум / Д. Я. Андрєєв, І. В. Федоренко, В. В. Шевченко, С. М. Яшанов. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 60 с.
10. Федоренко І. В. Інформаційні технології та технічні засоби корекційного навчання : навчальна програма / І. В. Федоренко. - К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 18 с.

АНОТАЦІЇ

Федоренко І.В. Підготовка майбутніх учителів-дефектологів до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.03 - корекційна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2011.

У дисертації досліджено проблему професійної підготовки майбутнього вчителя-дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання.

Готовність майбутнього вчителя-дефектолога до використання в навчанні

дітей з психофізичними вадами комп'ютерних технологій розглянуто як стійке особистісне утворення, що поєднує цілий комплекс особистісних якостей і фахових знань, умінь і навичок, є важливою передумовою ефективної майбутньої професійної діяльності та реалізації творчого потенціалу особистості. З'ясовано компоненти, критерії та показники професійної готовності, виявлено рівні сформованості означеної готовності у студентів, розроблено систему формування готовності майбутнього вчителя-дефектолога до використання новітніх комп'ютерних технологій у процесі корекційного навчання.

Запропонована система ґрунтується на створенні рівневого підходу, нового змісту навчальних дисциплін, методики їх викладання, вдосконаленні педагогічної практики. Експериментальним шляхом доведено ефективність запропонованої системи.

Ключові слова: підготовка, професійна готовність, рівні готовності, комп'ютерні технології, корекційне навчання, система.

Федоренко И.В. Подготовка будущих учителей-дефектологов к использованию новейших компьютерных технологий в процессе коррекционного обучения. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.03 - коррекционная педагогика. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2011.

В диссертации исследовано проблему профессиональной подготовки будущего учителя-дефектолога к использованию новейших компьютерных технологий в процессе коррекционного .

Готовность будущего учителя-дефектолога к использованию в детей с психофизическими недостатками компьютерных технологий рассматривается как стойкое личностное образование, которое целый комплекс личностных качеств и профессиональных знаний, умений и навыков, является важной предпосылкой эффективной будущей профессиональной деятельности и реализации творческого потенциала личности. Установлены компоненты, критерии и показатели готовности будущих учителей-дефектологов к использованию новых компьютерных технологий в профессиональной деятельности.

Мотивационный компонент характеризуется системой показателей, среди которых доминирующими у студентов должны стать мотивационные факторы непрерывного изучения компьютерных технологий. *Операционно-познавательный компонент* включает знание и представление об особенностях применения компьютерных технологий, владение способами и приемами их использования. *Специально-технологический компонент* отображает сформированность у будущих учителей-дефектологов практической готовности к профессиональной информационно-компьютерной деятельности с учетом специфики обучения конкретных категорий детей с дизонтогенезом.

Условием формирования готовности студентов-дефектологов к

использованию новейших компьютерных технологий в процессе коррекционного обучения является соответствующее *организационно-методическое обеспечение* процесса подготовки в высшем учебном заведении будущего учителя-дефектолога к профессиональной образовательной и коррекционно-реабилитационной деятельности. Выявлено уровни сформированности (высокий, достаточный, удовлетворительный, неудовлетворительный) обозначенной выше готовности у студентов.

В исследовании разработана система формирования готовности будущего учителя-дефектолога к использованию новейших компьютерных технологий в процессе коррекционного .

Предложенная система основывается на создании уровневого подхода, нового содержания учебных дисциплин, методики их преподавания, совершенствовании педагогической практики.

Последовательность и непрерывность компьютерной подготовки в аспекте профессиональной подготовки учителя-дефектолога имеет такие уровни:

- уровень базовой компьютерной подготовки – первый вузовский, предусматривающий изучение технических и компьютерных средств , которые используются в специальных школах, студентами-дефектологами первого курса;

- уровень специальной компьютерной подготовки - второй вузовский, который предусматривает изучение студентами II курса новейших компьютерных технологий;

- уровень специальной компьютерной подготовки - третий вузовский, узкоспециализированную компьютерную подготовку студентов-дефектологов IV - V курсов;

- уровень практической подготовки – четвертый вузовский (V курс), который предусматривает углубление индивидуальной компьютерной грамотности во время прохождения педагогической практики в специальных образовательных учреждениях для детей с нарушениями психофизического развития;

- уровень профессионального усовершенствования – послевузовская переподготовка и повышение квалификации, которые предусматривают углубление индивидуального профессионального технологического мастерства учителей-дефектологов.

В исследовании определено и обосновано содержание профессиональной подготовки по информационным компьютерным технологиям будущих учителей-дефектологов, представляющее систему дисциплин информационно-компьютерного цикла, связанных с изучением многогранности феномена информационных технологий, а также закономерностей и особенностей его проявления, в коррекционных направлениях профессиональной деятельности учителя-дефектолога.

Экспериментальным путем доказана эффективность предложенной системы.

Ключевые слова: подготовка, профессиональная готовность, уровни готовности, компьютерные технологии, коррекционное обучение, система.

Fedorenko I.V. Training of the future special education teachers to use the latest computer technologies in special education process. – Manuscript.

Scientific thesis for a candidate's degree in pedagogical sciences in specialty 13.00.03 – correctional pedagogy. – National Pedagogical M.P. Dragomanov University. – Kyiv, 2011.

The given dissertation is a research in the field of professional training of a future special education teacher to use the latest computer technologies in special education process.

Preparedness of a future special education teacher to use computer technologies when working with disable children, viewed as a sustainable personal development combining an integral complex of personal qualities and professional skills, is an important precondition for efficient professional activity in the future and realisation of personal creativity potential. Components, criteria and indicators of professional preparedness have been determined, students' preparedness levels have been studied, and the system promoting development of preparedness of a future special teacher to use the latest computer technologies in special education has been elaborated.

Introduced system is based on applying levels-based approach, new content of educational disciplines, teaching techniques, and improvement of pedagogical practice. Conducted experiment proves effectiveness of the proposed system.

Key words: training, professional preparedness, levels of preparedness, computer technologies, special education, system.